

Fondacija Fond za humanitarno pravo

**Republika Srbija
Ministarstvo pravde,
Nemanjina br. 22-26.
Beograd**

PREDMET: Komentari Fonda za humanitarno pravo na tekst Nacrta zakona o izmenama i dopunama Krivičnog zakonika

Uvod

Radne grupa za izmene krivičnog zakonodavstva, odnosno Krivičnog zakonika (KZ) i Zakonika o krivičnom postupku (ZKP) formirane su 12. maja 2021. godine. Javnost je prve informacije, u vidu nacrta izmena KZ-a i ZKP-a dobila 26. septembra 2024. godine, kada je Ministarstvo pravde objavilo poziv za javnu raspravu o izmenama i dopunama ovih zakona. Za javnu raspravu ostavljen je rok od samo mesec dana tokom kojih bi se trebalo upoznati sa predloženim izmenama i dopunama, analizirati ih, te u tom vremenskom roku iskomentarisati postojeće i predložiti nove izmene i dopune.

Fond za humanitarno pravo (FHP) ističe da je rok od mesec dana za javnu raspravu za izmene krovnih zakona krivičnog zakonodavstva nerazumno kratak, naročito ako se uzme u obzir da su radne grupe na ovim izmena radile duže od tri godine, a da tokom tog perioda javnost nije imala priliku da sazna ni ko su članovi radnih grupa, niti u kom pravcu će izmene ići.

Osim toga, u predloženim izmenama KZ-a, primetan je kazneni populizam, pa se doživotni zakon kao zaprećena kazna pojavljuje u većem broju krivičnih dela. Osim što se pojavljuje kao zaprećena kazna u kvalifikovanim oblicima krivičnih dela, pojavljuje se i u osnovnom obliku krivičnog dela, što je diskutabilno. Da se radi samo o kaznenom populizmu, a ne unapređenju zaštite, pokazuje činjenica da je za krivično delo silovanja sada maksimalno zaprećena kazna doživotni zatvor, dok su elementi bića krivičnog dela ostali nepromenjeni, te je i dalje predviđena upotreba sile, umesto da se prema obavezama iz Istanbulske konvencije zasniva na nedostatku pristanka.

Naročito alarmantno je predlaganje novog krivičnog dela „*Objavljivanje materijala kojima se savetuje izvršenje krivičnog dela*” kojim se u znatnom zadire u slobodu govora. Represivne tendencije su uočljive još i u izmenama zaštitnog objekta u krivičnom delu odavanje državne tajne. A posebno opasna, a pre svega nerazumna, je predložena izmena u vidu brisanja krivičnog dela iznuđivanje iskaza.

Fondacija Fond za humanitarno pravo

Imajući u vidu domet izmena krovnih zakona krivičnog zakonodavstva, jasno je da bi makar vreme rasprave o njima moralo biti duže. S obzirom na smer ovih izmena FHP je stava da se izmene sistemskih zakona ne smeju vršiti bez adekvatne, a pre svega, kvalitetne javne rasprave, kojom dužinom će se ostaviti dovoljno vremena javnosti da se upozna sa izmenama i da sagleda njihov intenzitet.

U daljem tekstu, FHP će izneti komentare na pojedine članove Nacrta zakona i za pojedine predložiti način na koji oni moraju biti izmenjeni.

Izmene KZ-a

Posle člana 343. dodaju se naziv člana i član 343a koji glase:

„Objavljivanje materijala kojima se savetuje izvršenje krivičnog dela

Član 343a

(1) Ko putem sredstava informacionih tehnologija ili na drugi način učini dostupnim materijal koji sadrži informacije kojima se daju saveti u cilju izvršenja krivičnog dela,

kazniće se zatvorom od tri meseca do tri godine.

(2) Kaznom iz stava 1. ovog člana kazniće se i lice koje vrši posredovanje u pristupanju materijala iz stava 1. ovog člana.

(3) Ko pomoću sredstava informacionih tehnologija svesno pristupi materijalu iz stava 1. ovog člana,

kazniće se novčanom kaznom ili zatvorom do jedne godine.

(4) Materijalom iz stava 1. ovog člana smatra se svaki materijal koji zvučno ili vizuelno sadrži uputstva ili savete za upotrebu sredstava izvršenja krivičnog dela ili predmeta nastalih izvršenjem krivičnog dela.

(5) Materijal iz stava 1. ovog člana oduzeće se.“

Uvođenje ovog i ovako formulisanog krivičnog dela je pre svega nedopustivo za jedno demokratsko društvo. Elementi bića krivičnog dela su nedefinisani, preširoko postavljeni i nejasni, te ostavljaju veliki prostor za tumačenje kako tužilaštvu, tako i sudu. Takva formulacija krivičnog dela ostavlja mogućnost za arbitrarno donošenje odluka, što je naročito u krivičnom pravu neprihvatljivo, imajući u vidu značaj i uticaj na živote građana. Iz ovakve formulacije

Fondacija Fond za humanitarno pravo

krivičnog dela nije jasno šta je radnja izvršenja, što ostavlja mogućnost da radnja izvršenja bude sve i sastavljanje i prosleđivanje, ali i sam uvid u sadržaje koji se mogu tumačiti kao materijali koji sadrže informaciju koja predstavlja savet za izvršenje krivičnog dela. Takođe, i sama konstrukcija „savet za izvršenje krivičnog dela“ je podložna tumačenju. Ovako nespretno sastavljeno krivično delo je toliko preširoko formulisano, da izgleda kao vid represije i pokušaj da se suzbije sloboda govora. Evidentno je da bi i sloboda govora i sloboda okupljanja usvajanjem ovog krivičnog dela bili znatno ograničeni. Usvajanje ovako formulisano krivičnog dela koje zadire u živote širokog kruga građana, na pre svega nejasan način, bio bi korak unazad za zakonodavni sistem Srbije.

Član 18.

Naziv člana i član 136. briše se.

Usvajanjem ovog predloga bi došlo do brisanja krivičnog dela Iznuđivanje iskaza, što je za državu u kojoj je 2023. godine lice, pod još uvek nerazjašnjenim okolnostima, preminulo u policijskoj stanici prilikom davanja izjave, u najmanju ruku nepreporučljivo. Osim toga brisanje ovog krivičnog dela nije u pravnoj tradiciji Republike Srbije imajući u vidu da je i Krivični zakonik Kraljevine Jugoslavije u svom članu 390 predviđao ovo krivično delo. U predlogu se za ovakvo rešenje predlagač kao razlog navodi sličnost radnji izvršenja sa radnjama izvršenja krivičnog dela Zlostavljanje i mučenje. Predlagač je lepo rekao radnje izvršenja jesu slične, ali su nedovoljno slične da bi opravdale brisanje krivičnog dela Iznuđivanje iskaza. Pa tako za postojanje krivičnog dela Iznuđivanje iskaza nije potrebno da se licu radnjama izvršenja nanese velika bol i patnja, dok je za mučenje i nečovečno postupanje to neophodno. Ova razlika, iako deluje kao jezička, u jednom krivičnom postupku je ogromna, jer bi onda izvan kažnjavanja ostalo šamaranje, batiranje, vređanje i pretnje koje kod žrtve nisu stvorile veliki bol i patnju. Osim toga kvalifikovani oblik Iznuđivanja iskaza nije uključen u krivično delo Mučenje i nečovečno postupanje, pa bi tako ostalo nekažnjivo ako je usled iznuđenog iskaza nastupila naročito teška krivična posledica za okrivljenog, kao što je na primer osuđujuća presuda. I sama pomisao da nakon „unapređenja“ krivičnog zakonodavstva ne postoji direktna zaštita od iznuđivanja iskaza zvuči apsurdno. Pored toga predlagač je objasnio da je brisanje člana vršeno na preporuku Komiteta protiv torture (CAT), u skladu sa zapažanjem CAT „da treba jedinstveno formulisati zakonski opis koji obuhvata oba krivična dela“. Iz izveštaja CAT-a se to ne bi moglo zaključiti, imajući u vidu da u svom izveštaju u delu koji se odnosi na zapažanja i preporuku u domenu torture predložio da ova dva člana treba izmeniti tako, da se i u jednom i u drugom uključi definicija torture formulisana Konvencijom protiv torture i drugih surovih, neljudskih ili ponižavajućih kazni i postupaka, kao i da se odredbe izmene tako da se osigura nezastarevanje ovih krivičnih dela, kako bi se izbeglo da počinilac

Fondacija Fond za humanitarno pravo

ne bude kažnjen zbog toga što je tokom roka zastare uživao imunitet od gonjenja.¹ Ovakvim objašnjenjem prelagač je umanjio svoj kredibilitet. Takođe treba naglasiti da Nacrt zakona ne sadrži predlog da krivično delo Mučenje i nečovečno postupanje ne zastareva, kao ni definiciju torture, kako je CAT preporučio. Ovakvo ponašanje predlagača nije izuzetak, pa je tako kod krivičnog dela Zloupotreba u vezi sa javnom nabavkom, izmena opravdana usklađivanjem sa direktivom EU, a krivično delo je pretrpelo takve izmene da je sada element bića visina javne nabavke koja bi se mogla smatrati krivičnim delom.

(1) Ko u vezi sa javnom nabavkom podnese ponudu zasnovanu na lažnim podacima, ili se protivno zakonu dogovara sa ostalim ponuđačima ili naručiocem, ili preduzme druge protivpravne radnje u nameri da time utiče na donošenje odluka naručioca javne nabavke čija procenjena vrednost **prelazi iznos od pet miliona dinara,**

Ovakvom formulacijom je faktički dekriminalizovana svaka zloupotreba u vezi sa javnim nabavkama koje su vrednosti pet miliona dinara ili niže. Iz EU Direktive 2017/1371, na koju se predlagač poziva, se to takokođe ne bi moglo zaključiti imajući u vidu da se u istoj, u članu 3 koji definiše prevaru koja utiče na finansije Unije navodi da će se u pogledu troškova javnih nabavki prevarom smatrati bilo koja radnja ili propuštanje², bez određivanja minimuma javne nabavke na koju se odnosi.

¹ Concluding observations on the third periodic report of Serbia, 20. decembar 2021. godine, deo C paragraf 8, dostupno na:

https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolNo=CAT%2FCO%2FSRB%2FCO%2F3&Lang=en, pristupljeno: 25.10.2024. godine

² DIRECTIVE (EU) 2017/1371, Član 3 tačka 2 b), dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32017L1371> pristupljeno: 25. oktobra 2024. godine.

